

Utrikesdeklarationen 1997

Regeringens deklaration vid 1997 års utrikespolitiska debatt i riksdagen, onsdagen den 12 februari 1997.

Fru/Herr talman,

Sveriges utrikespolitik ska präglas av solidaritet, samarbete och ansvarstagande.

1. Det gäller i FN-systemet, som är det övergripande redskapet för internationell fred och säkerhet och för att hantera de globala hoten mot människors trygghet och säkerställa en hållbar ekonomisk utveckling.

2. Det gäller Europa, där bredden och djupet i integrationen erbjuder unika redskap för att skapa välfärd och ökad säkerhet på vår kontinent.

3. Det styr samarbetet med våra närmaste grannar. I Norden, Östersjö- och Barentsregionen finns speciella förutsättningar att förverkliga visionen om gemensam säkerhet och varaktig välfärd.

Vart och ett av dessa samarbetssystem erbjuder unika möjligheter för svenskt deltagande och inflytande under 1997.

Sverige är medlem av FN:s säkerhetsråd.

Under året ska vårt land vara med och fatta avgörande beslut för att forma ett enat Europa.

Vi fullföljer detta år våra ambitioner i Östersjösamarbetet och är samtidigt ordförande i Barentsrådet.

Fru/Herr talman,

FN-samarbetet är sedan drygt 50 år en hörnsten i svensk utrikespolitik. Samtidigt som genomgripande förändringar i världssamfundet ställer nya och ökade krav på FN, motsvaras inte detta av tillräckligt med resurser och politiskt stöd från medlemsländerna.

FN:s kris ska bl.a. mötas genom en tydlig definiering av FN:s uppgift för internationell fred och säkerhet i en ny tid. Världsorganisationen utgör den folkrättsliga och politiska ramen både för att möta de globala hoten mot människors överlevnad och i arbetet för internationell rättvisa, mänskliga rättigheter, nedrustning och demokrati.

Regeringens arbete i FN:s säkerhetsråd 1997-98 ska ha ett långsiktigt perspektiv och i det praktiska arbetet vägledas av ett program som bl.a. omfattar följande:

FN:s förmåga att förebygga och ingripa tidigare i konflikter - både inom och mellan stater - måste stärkas.

En ny generation av FN:s fredsbevarande operationer måste utvecklas. FN-systemets politiska, militära, polisiära, humanitära, ekonomiska och sociala grenar måste samverka.

Säkerhetsrådsarbetet måste "demokratiseras" ytterligare. Mer av öppenhet behövs i rådets arbete liksom fler broar till generalförsamlingen. Samarbetet mellan FN, de regionala organisationerna och enskilda organisationer behöver byggas ut. De länder som bidrar med trupp till fredsfrämjande operationer måste få ökat medbestämmande.

Det dagliga arbetet i säkerhetsrådet handlar om att reagera snabbare på uppflammande kriser - t.ex. i Bosnien och Hercegovina, Sudan, Afghanistan, Kaukasus eller länderna kring de stora sjöarna i Afrika. Rådsarbetet kräver en nära samverkan med alla berörda och förmåga till lagarbete i pragmatisk anda.

De landvinningar som nåtts i de stora FN-konferenserna under 1990-talet måste få tydligare genomslag i FN-arbetet. I juni hålls ett toppmöte för att följa upp FN:s konferens om miljö och utveckling. Den kommer att fatta beslut om att främja utvecklingen av ekologiskt hållbara samhällen som kan öka produktionen av livsmedel och trygga välfärden för en växande mänsklighet. Sverige är pådrivande i dessa strävanden.

Arbetet med att effektivisera, modernisera och stärka FN har under en tid gått trögt. Nu ser vi emellertid att möjligheternas fönster öppnas. Sverige välkomnar den beslutsamhet som visas av den nye generalsekreteraren Kofi Annan, liksom av generalförsamlingens president Razali Ismail, att ta itu med reformfrågorna. Med president Clintons besked inför USA:s kongress att landet avser betala sina skulder till FN har vi skäl att hoppas att den låsning som skulden bidragit till i reformdiskussionerna ska släppa.

Sverige står på god grund för att bidra till att konkretisera reformarbetet. Regeringen delar den analys av den globala utvecklingen och FN:s reformbehov som kommer till uttryck i rapporten "Vårt globala grannskap", som presenterats av Kommissionen för globalt samarbete. På det ekonomiska och sociala området har Sverige, tillsammans med övriga nordiska länder tagit fram en serie konkreta förslag, bl a gemensamma FN-kontor i fält och bättre finansiering av biståndet. Det nordiska FN-projektets rapport överlämnades förra månaden till FN:s generalsekreterare. Arbetet har vunnit gehör i vårt EU-arbete, liksom vid en serie regionala möten som hållits i Asien, Afrika och Latinamerika.

Det multilaterala arbetet, i FN-systemet, i Världsbanken och i andra organisationer, bildar en viktig ram för Sveriges ansvarstagande i det internationella utvecklingssamarbetet. Svenskt bistånd har under årtionden varit nyskapande och står, trots de senaste årens besparingar, starkt. Vår betoning på långsiktighet och fattigdomsbekämpning är centralt. Biståndet är ett verkningsfullt instrument i regeringens samlade politik för fred, demokrati och rättvisa, för en hållbar internationell ekonomisk utveckling och de fattigas rätt.

De demokratiska landvinningarna i så stora delar av världen öppnar nya horisonter för biståndet. Biståndet kommer framöver att kunna bygga än mer på våra samarbetspartners ansvar och styrka. Att åstadkomma ett verkligt partnerskap är målet. Det Afrika-projekt som jag presenterade i förra årets utrikesdeklaration kommer under året att fullföljas i den andan.

Latinamerika har med demokratins hjälp lyckats befästa ett årtionde i positiv politisk och ekonomisk utveckling. Samtidigt finns stora inkomstskillnader och sociala missförhållanden. I Centralamerika har fredsavtal gett människor framtidshopp. Men freden är fortfarande skör och regionen i behov av fortsatt stöd.

Länderna i Asien uppvisar kontraster mellan stor fattigdom och snabb tillväxt. Imponerande ekonomiska framsteg görs, samtidigt som demokratiutvecklingen på ett oroande sätt hålls tillbaka av auktoritära regimer på många håll. Världsekonomin och den globala säkerheten kommer under de närmaste åren i hög grad att påverkas av utvecklingen i Asien.

Regeringen medverkar aktivt i de ansträngningar som görs för att stärka banden mellan Asien och Europa. Jag åker i morgon till Singapore för att delta i den dialog mellan Asien och Europa, som tog sin början förra året. Utrikesdepartementet inleder i år ett arbete för att intensifiera Sveriges Asienrelationer.

Regeringens stöd till fredsprocessen i Mellanöstern fortsätter, bl.a. genom svenskt deltagande i den internationella närvaron i Hebron och genom ett omfattande stöd till de palestinska områdena. Trots det senaste årets bakslag och svårigheter växer insikten bland israeler och palestinier att de måste söka framtiden i samarbete. Israels nya regering har genom Hebronavtalet accepterat att medverka i fredsprocessen. Alla parter i regionen och omvärlden har nu ett ansvar att fredsprocessen drivs framåt.

Projektet Euroislam fortsätter. Det är ett fredsprojekt som ger en möjlighet för Sverige och Europa att långsiktigt utveckla relationerna till våra muslimska grannländer. Samtidigt bidrar det till fördjupad förståelse för de många människor i Sverige och Europa som har muslimsk bakgrund.

Efterlevnaden av de mänskliga rättigheterna måste förbättras och kontrollmekanismerna stärkas. Regeringen fortsätter sitt internationella agerande mot tortyr och dödsstraff, mot exploatering av barn och mot kvinnoförtryck och till skydd för modiga försvarare av rättsstatens principer, som Aung Sang Suu Kyi som söker upprätthålla tanke- och yttrandefriheten. Vi agerar enskilt eller i samverkan i EU och med de nordiska länderna genom att påverka, påtala eller fördöma. Men också genom dialog, samverkan och utbildning. Ett exempel på det senare är Raoul Wallenberg-institutets kurser för myndighetsföreträdare i Kina och Turkiet.

Som en väg att möta barbariet i inbördeskrig samarbetar de nordiska regeringarna för att skapa humanitära minimiregler som ska efterlevas av alla parter i alla konfliktsituationer. Regeringen arbetar också energiskt tillsammans med andra länder för att en internationell brottmålsdomstol ska inrättas snarast möjligt, som ska kunna ta hand om allvarliga förbrytelser som folkmord och brott mot mänskligheten.

Arbetet för att eliminera massförstörelsevapen är en prioriterad uppgift för regeringen. Vapenarsenaler, spridningsrisker och kärnvapendoktriner med rötter i det kalla kriget är fortfarande en realitet.

Nedrustningsarbetet bör ske i målmedvetna steg, intill dess vi når slutmålet - en värld fri från massförstörelsevapen. Regeringen välkomnar Canberra-kommissionens förslag till fortsatta åtgärder, där kravet att ta bort kärnvapnen ur beredskapsläge framhålls som ett omedelbart steg.

START II-avtalet bör ratificeras snarast och förhandlingar om ytterligare nedskärningar inledas. Regeringen kommer att verka för att få igång förhandlingar om förbud av produktion av klyvbart material för vapenändamål och om negativa säkerhetsgarantier, samt om att nå ett totalförbud mot personminor.

Fru/Herr talman,

Genom globaliseringen ökar snabbt det svenska beroendet av utrikeshandeln. Frihandel förbättrar förutsättningarna för svensk export och främjar ekonomisk tillväxt och sysselsättning i Sverige och övriga världen, inte minst i utvecklingsländerna. Arbetet i världshandelsorganisationen, WTO, ska ha som mål att nå en förstärkning av regelverken och ett handlingsprogram för fortsatt liberalisering av världshandeln.

Det ligger i Sveriges nationella intresse att främja ökat ekonomiskt utbyte. Detta är också av central betydelse för att regeringens mål att halvera den öppna arbetslösheten ska uppnås. Handel ger säkerhet, genom det positiva ömsesidiga beroende som skapas. Regeringen avser i mars för Riksdagen presentera en skrivelse om Sverige, EU och handelspolitiken inför 2000-talet.

Globaliseringen kräver att de politiska redskapen och medborgarandan också utvecklas över nationsgränserna. Social rättvisa, demokrati och mänskliga rättigheter kan inte göra halt vid en nations gräns. Regeringen arrangerar i år, tillsammans med ordförandelandet i den alliansfria rörelsen, Colombia, en internationell konferens om politikens svar på globaliseringens utmaningar.

Fru/Herr talman,

1997 blir ett nyckelår i strävan att skapa ett enat Europa. Det är det år då Europas länder kan dra konsekvensen av att det kalla kriget är slut och i praktisk handling omsätta insikten om att hållbar säkerhet skapas genom konkret samarbete.

Regeringen ser EU och dess utvidgning som navet för att förverkliga en alleuropeisk säkerhetsgemenskap. Europeiska unionen har sin främsta roll i att säkra freden genom ekonomiskt och politiskt samarbete - den uppgift samarbetet en gång skapades för.

EU:s utvidgning kommer att bekräfta samhörigheten mellan Europas länder och folk. Integrationen byggs genom ett vardagligt samarbete mellan regeringar, företag, organisationer och människor. Det ömsesidiga beroendet bäddar för att ena det som varit delat under femtio år. Tillsammans bygger vi bort konfrontation och river skiljelinjer.

Länderna i Central- och Östeuropa har gjort betydande framsteg för att befästa demokratin, rättsstaten och marknadsekonomin. Medlemskapets högt ställda krav bör uppmuntra till vidare framsteg. Därför förespråkar regeringen en samtidig förhandlingsstart för ansökarländerna. Medlemskapet vinnas så på egna meriter.

EU:s regeringskonferens går nu in i sitt avgörande skede. EU ska förberedas för utvidgningen, vilket bl.a. innebär politiska och institutionella reformer. EU ska också bli effektivare, demokratiskt fördjupat och rustat för att ta sig an frågor som människor i hela Europa upplever som angelägna.

Den ekonomiska och monetära unionens tredje steg, som planeras träda i kraft den 1 januari 1999, innebär en väsentlig fördjupning av samarbetet. EMU kommer att sätta stark prägel på Sverige, oavsett vårt eget ställningstagande till deltagande i det tredje steget. Frågan kräver debatt och noggranna överväganden, både i ett svenskt och i ett europeiskt perspektiv. Riksdagen ska i höst fatta beslut i frågan.

Regeringen strävar efter en tydlig och öppen gemensam utrikes- och säkerhetspolitik för EU. Vi vill bl.a. utveckla förmågan till konflikthantering. Den svenska linjen i EU:s utvecklingssamarbete inriktas på att få till stånd ett genuint och effektivt samarbete med u-länderna, särskilt genom att reformera det s.k. Lomé-samarbetet. Sverige ska verka för en solidarisk flyktingpolitik i hela EU och för öppenhet i EU:s handelsrelationer med omvärlden.

NATO:s planerade utvidgning får ett avgörande inflytande på möjligheten att skapa ett enat och säkrare Europa. Även om vi inte deltar i besluten, påverkas vi av utvidgningen och framför därför våra synpunkter. Regeringen framhåller ständigt vikten av att utvidgningen måste bidra till hela Europas säkerhet.

NATO:s utvidgning får inte medföra nya skiljelinjer, vilket NATO självt understrukt i sin utvidgningsstudie. Vi vill se en odelad europeisk kontinent. Samförstånd mellan Ryssland och NATO ligger i hela Europas intresse. Alleuropeisk säkerhet måste byggas tillsammans med Ryssland. Det är viktigt att säkerheten stärks också för de länder som inte kommer med i en första utvidgningsomgång. NATO:s utvidgningsprocess bör vara öppen och utvecklingsbar.

Varje land har rätt att göra sitt säkerhetspolitiska val och mötas med respekt för detta. Vi förväntar oss att andra respekterar vårt val, på samma sätt som vi respekterar deras. Samtidigt är det viktigt att varje lands säkerhetspolitiska lösning också ser till behovet av alleuropeisk säkerhet.

Genom samverkan inom Partnerskap för fred, PFF, kan säkerheten för alla stater, utan åtskillnad, öka. Det sker främst genom att den gemensamma förmågan till militär krishantering, räddningstjänst och fredsbevarande insatser utvecklas. Samtidigt bidrar PFF till ökat förtroende mellan olika länders försvarsstyrkor och till ökad förståelse för behovet av demokratisk kontroll av dessa. Här planerar regeringen insatser, inte minst i samarbete med länderna runt Östersjön. Det regionala övnings- och utbildningscentrum som regeringen tagit initiativ till kommer att inleda sin verksamhet under 1997.

PFF är ett uttryck för att den gemensamma säkerhetspolitiska dagordningen steg för steg blir alltmer omfattande. Vi utvecklar samarbete med NATO på alla områden utom dem som berör territorialförsvar eller gemensamma försvarsåtaganden. Sveriges militära alliansfrihet, syftande till att vårt land ska kunna vara neutralt i händelse av krig i vårt närområde, består.

Den internationella insatsen i f.d. Jugoslavien är en illustration av ett Europa i säkerhetspolitiskt samarbete. I Tuzlaområdet i Bosnien står svenska soldater sida vid sida med bl.a. amerikanska och ryska i en gemensam uppgift - att förhindra krig och bidra till fred, försoning och läkning av det sår som så tragiskt märkt denna del av Europa.

Det svenska stödet till återuppbyggnaden i f.d. Jugoslavien fortsätter. Det bidrar till att, på folklig bas, kitta samman och försona det som hänsynslösa politiska ledare rivit sönder. Stödet inriktas på demokratifrämjande, oberoende media, multietniska projekt och hjälp till återvändande flyktingar. Här spelar folkrörelserna en viktig roll.

Vår vision är ett Europa bortom pakter, där militära skiljelinjer ersatts av ett nätverk av samarbete. Det fordrar ytterligare minskade rustningsnivåer och en successiv avveckling av kärnvapnen. Det går inte att bygga en hållbar säkerhetsordning och varaktig fred på massförstörelsevapen.

Vi vill se en ordning som gör krig lika otänkbart mellan länderna i hela Europa, som mellan Nordens länder eller medlemmarna i Europeiska unionen. Efter det kalla krigets slut kan vi i ökande grad låta det civila samarbetet skapa säkerhet.

Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa, OSSE, lämnar ovärderliga bidrag till att förverkliga en alleuropisk säkerhetsordning och i processen för gemensam säkerhet. Här deltar alla Europas länder, tillsammans med USA och Kanada, på jämlika villkor. Ett modernt och brett säkerhetsbegrepp ligger till grund för OSSE:s insatser för konfliktförebyggande, försoning, mänskliga rättigheter och demokratifrämjande. Arbetet för att nå ett erkännande av de lokala valresultaten i förbundsrepubliken Jugoslavien utgör ett bra exempel. Likaså har OSSE en central roll för arbetet med europeisk rustningskontroll och ett nytt CFE-avtal.

En nyckeluppgift är att nå fördjupad och stärkt demokrati i de länder som återvände till eller inledde sin demokratiska utveckling efter det kalla kriget. Demokrati är en förutsättning för skapandet av varaktigt fredliga relationer både inom och mellan länder. Både normerna och medlen för det internationella stödet till demokratiseringsprocessen behöver stärkas, bl.a. inom ramen för Europarådet. Vi välkomnar också det arbete som IDEA, det internationella demokrati- och valinstitutet i Stockholm, nu inlett.

Hållbar säkerhet för Europa kräver också ett tydligare globalt perspektiv på Europas säkerhet. Europa måste förebygga framtida konflikter genom att ta ett större ansvar för global ekonomisk utjämning och minska överutnyttjandet av naturresurser.

Fru/Herr talman,

Folken i norra Europa delar hav, historia och kultur. Här finns en tusenårig tradition av handel, kulturellt utbyte och mänskliga kontakter. Vi har idag förutsättningar att leva i en pånyttfödd region - präglad av demokrati, samarbete, marknadsekonomi och socialt ansvarstagande.

Det långsiktiga bilaterala samarbetet ska syfta till att förstärka och fördjupa reformprocessen vad gäller demokrati, ekonomi, säkerhet och miljö i nordvästra Ryssland, Estland, Lettland, Litauen och Polen. En huvuduppgift är att lyfta fram behovet av social utveckling jämsides med den ekonomiska.

Handelsutbyte gynnas av närhet. Därför är en utveckling av våra relationer till Östersjöstaterna och de cirka 100 miljoner människor som finns i området av stor betydelse. Det bidrar också till att Sverige blir ett mer attraktivt investeringsland för utländska företag. Det är ett svenskt intresse att såväl Ryssland som de baltiska staterna blir medlemmar i världshandelsorganisationen, WTO, så att Östersjöregionen ska kunna utvecklas till en väl fungerande hemmamarknad.

Det svenska stödet till de baltiska staterna att bygga upp statsfunktioner, som polis, tull, gränsbevakning och en rättsordning på flyktingområdet fortsätter. På försvarsområdet vill vi bidra till de baltiska staternas möjlighet att delta i fredsfrämjande insatser och utveckla ett folkligt förankrat totalförsvar.

EU-utvidgningen till de fyra ansökarländerna kring Östersjön är den viktigaste åtgärden för att stärka den gemensamma säkerheten, det ekonomiska utbytet och det politiska samarbetet i regionen. De svenska insatserna för att stödja deras förhandlingsförmåga och EU-anpassning ska intensifieras detta år.

En avgörande fråga för den gemensamma säkerheten i regionen är utvecklingen av samarbetet med Ryssland. Dialogen med Ryssland ska ytterligare intensifieras både bilateralt och genom EU:s partnerskap med Ryssland. Inom ramen för dessa kontakter är det särskilt betydelsefullt att stimulera dialogen och samarbetet mellan de baltiska staterna och Ryssland. Inte minst viktigt är det att Ryssland nu undertecknar avtalet om den, numera i praktiken, lösta estnisk-ryska gränsfrågan, och inte ställer upp nya hinder på vägen mot ett sådant avtal.

Det har stor betydelse även för Östersjösamarbetet att det amerikanska engagemanget i Europa vidmakthålls. USA:s närvaro har haft avgörande betydelse för fred och utveckling i hela Europa. I år firas 50-årsminnet av Marshallplanen - ett framstående exempel på detta engagemang.

Också Barentssamarbetet, där Sverige under året är ordförande, syftar till att riva murar och att främja samarbete, grannsämja och långsiktigt fredsbyggande. Regeringen vill under året bidra till att stärka banden mellan regionen och EU samt förbättra för handel och investeringar. Ökad kärnsäkerhet, miljöförbättringar och samarbete kring kultur och ökade mellanfolkliga kontakter, inte minst mellan urbefolkningarna, är andra viktiga uppgifter.

Det nordiska samarbetet är ett levande exempel på integrationens möjligheter. Samarbetet är en del i regeringens Europapolitik. Det reformeras så att det

koncentreras till de områden där samnordiska lösningar har fördelar framför nationella eller bredare internationella arrangemang.

Fru/Herr talman,

"I dagens värld angår allt alla."

Med det konstaterandet har Tjeckiens president Václav Havel fångat den moderna tidens utmaning och möjlighet.

Svensk utrikes- och säkerhetspolitik ska bidra till fred genom att komma tillrätta med konflikters bakomliggande orsaker - ekonomiska orättvisor, miljöhot, kränkningar av de mänskliga rättigheterna, ofrihet och bristande framtidstro. Det gäller såväl i vårt närområde, som i Europa och globalt.